

élet egykori – ahogyan a szónok fogalmazott – „dirigensét”, Bárdos Lajost, a karnagyot, a Cecília-mozgalom és az éneklő ifjúság szellemi vezérét és áldozatos gyakorlati munkását állította a hallgatóság elé. Ugyancsak tárgyyszerűen és egyszersmind nagyon is személyesen, hiszen – mint a Mátyás-templom karnagyi pulpitusán és az Országos Magyar Cecília Egyesület társelnöki székében is Bárdos utóda – Tardy László a lehető legközelebről lehetett tanúja Bárdos munkásságának, hogy akinek korábban tanítványa volt a Zeneakadémián, utóbb évtizedekre munkatársul szegődjön a zeneéletben.

Bartók és Járdányi a társművészetek tükrében

Járdányi Pál bizonyosan nem foglalja el a köztudatban azt a helyet, amely őt a magyar, és ezen keresztül az egyetemes tudományhoz és művészetekhez való hozzájárulása alapján megilletné. Annak ellenére sem, hogy nevét viseli a Budapest II. kerületi Zeneiskola, és művei is el-elhangzanak a rádióban (koncerten viszont meglehetősen ritkán). Az a rendezvénysorozat, amely most az 50. évforduló alkalmából megvalósult, bizonyosan nem teljes mélységében, de legalábbis sokoldalúságának teljességében mutatta fel a zeneszerző-tudós és pedagógus munkásságát és emberségét. Talán alkalomszülte (a forrásokat biztosító pályázati lehetőségekhez alkalmazkodó), ám tartalmilag is szerencsés döntés volt a Bartók-évfordulóval közös ünneplés, a két életmű között mutatkozó lényeges párhuzamok okán (hangszer-pedagógia, népzenei rendszer-alkotás); ilyen párhuzam a történelmi traumákra adott művészi válaszadás (Trianon, 1956).

A Magyar Művészeti Akadémia által szervezett és a Pesti Vigadóban lezajlott kétnapos rendezvénysorozat mindenesetre nem Járdányi Pál halála napjához (július 29.), hanem az életében, pályafutásában oly meghatározó 1956-os „események” időpontjához igazodott (október 10–11.), ezt a kapcsolatot hangsúlyozta; joggal tartható számon a 60 éves évforduló eseményei között, dátuma, tematikája és gondolatisága szerint egyaránt. Három nagyobb egységből állt össze, az egész napos konferenciát és a rákövetkező esti koncertet megelőzte egy félnapos bevezető rendezvény, „előeste”.

Már a bevezető alkalom is feszített programot teljesített. Elsőként egy „PR-kerekasztal” név mögé rejtett előadássorozat hangzott el a zene-közönség-szervezés-üzlet témakörében, avatott muzsikus-menedzser szakértők bevonásával. *Bátor Tamás* az idén már 16. évadjához érkezett *Bartók + Miskolci Operafesztivál* művészi koncepciójáról, megvalósításáról és megvalósíthatóságáról, hazai és nemzetközi, anyagi és szervezési lehetőségekről beszélt, meg a fesztivál és a város, fesztivál és a régió kapcsolatáról: arról, hogyan szólítja meg a *Bartók+* rendezvénysorozat évről évre azokat az embereket, akikért végül is létrejött.

A második előadó, *Káel Csaba*, az idei 25. CAFe [Contemporary Arts Festival] Budapest keretében a Bartók-évhez kapcsolódó programokról, ezek nemzetközi jelentőségéről, Bartók művészetének utóéletéről és élte-téséről szolt. Bartók személyisége és műve kétségtelenül inspiratív a (min-denkori) mára, jó, hogyha ez a hatóerő a PR oldaláról megerősítést kap.

Kovács Géza arról számolt be, hol tart a *Bartók Új Sorozat* hanglemez-összkiadás; ismertette létrehozásának művészi és tudományos indokait, rámutatva arra a kulcsszerepre, amit a megvalósulásban *Kocsis Zoltán* (a konferencia idején még reményteljes jelen időben) játszott.

Negyedik előadóként *Zsoldos Dávid: A világra nyíló ötödik ajtó* cím-mel a Bartók-imázs és az országimázs-építés kapcsolatát elemezte.

Az előadások után valóban sor került egy rövid kerekasztal-beszélge-tésre is, hozzászólásokkal és válaszokkal; a beszélgetés moderátorának szerepét *Windhager Ákos*, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének tudományos munkatársa látta el. A Bartók-kerekasz-tal után *Járdányi-film* következett: *Fehér Anikó* 2000-ben bemutatott televíziós portréja, a *Vivente e moriente*, benne visszaemlékezések, foto-dokumentumok és több *Járdányi-kompozíció* koncertfelvétele, *Devescovi Erzsébet*, *Járdányi Zsófia* és az *Ács János* vezette *Szent István Zenekar* előadásában. A film előtt a szerkesztő-rendező mondott rövid bevezetőt.

Az október 11-i konferencia fővédnöke a zeneszerző özvegye, *Devescovi Erzsébet* hárfaművész volt. A tervezett 21 előadásból húsz hangzott el (*Bónis Ferencé* betegség miatt elmaradt). Az egyes ülésszakokat – „Élet-mű”, „Népzene”, „Művészetelmélet”, „Társművészetek” – szoros tartal-mi kapcsolatok fűzték egymáshoz, közöttük olykor átfedések is adódtak. Az előadók sorában szerepeltek *Járdányi Pál* művész-gyermekei, *Gergely* és *Zsófia*. Egyikük az emberről beszélt: *Édesapám, Járdányi Pál*; az elő-adó azonos című írása konferencia-kiadványként is megjelent – teljes formájában most először, másikuk a hegedűpedagógust, a *Kodály-peda-gógia* és a hegedűmódszertan *Járdányi* által megvalósított szintézisét mutatta be: *A Hegedűiskolától a Concertino-ig*.

Több előadás foglalkozott Bartók és *Járdányi* tettekben és zenében is megnyilatkozó közösségi elkötelezettségével, mintegy az említett *törté-nelmi évforduló* jegyében. *Sziklavári Károly* Bartók első alkotói évtize-deinek hangváltásait és ezek szellemi-világnézeti gyökereit tárta fel: *Individualizmustól a kollektív szellemig: a Táncszvit nyomában*, míg *Medveczky Ádám* az előadó szemszögéből mutatott rá a későbbi Bartók-művekben feltáruló gondolati háttérre: *Hazaszeretet és hit Bartók zené-jében*. *Windhager Ákos* a zeneszerző ötvenes évekbeli közéleti tevékeny-ségébe engedett bepillantást: *Járdányi Pál a forradalomban*; utalunk itt az előadónak a *Századvég* 2016/1 számában megjelent írására is. *Ittész Mihály* az ötvenes évek kóruszenéjét tekintette át a forradalom fényében: *Remélt, akart és elvesztett arany szabadság – 1956 a magyar kórusiroda-lomban*.

Hogyan szabaduljunk példaképeinktől: ezzel a feladattal Járdányinak, de a Bartók és Kodály utáni zeneszerzők mindegyikének szembe kellett néznie; *Solymosi Tari Emőke* révén a kérdés Lajtha László-i megoldásáról hallhattunk: „...nem akartam Bartókos lenni...” – *Lajtha László Bartók-képe* címmel. *Devich János* a huszadik századi zene előadásának néhány sajátos vonós-problematikáját tárgyalta: *A hangszerek kezelése és a karakterek jelenléte Bartók és az utána következő nemzedékek vonósnyegeseiben*; *Alessio Elisa* olasz zeneszerző saját kompozíciós gondolkodásába engedett bepillantást – *Poliszisztémák és többletdimenziók: zeneszerzői utam Bartók, Ligeti és a kvantumfizika mentén*.

Andrásfalvy Bertalan előadása már a folklór témaköréhez vezetett át – *Emlékeim a néptánc és népzene kutatásról*. *Pálóczy Krisztina* a Bartók-gyűjtemény megőrzésének és digitalizálásának problematikáját ismertette – *Bartók Béla fonográffelvételei a Néprajzi Múzeumban*. *Fehér Anikó* a népzene gyűjtő Járdányiról adott áttekintést – *Járdányi népzene kutató munkássága és „A kidei magyarság”*. Két előadás pedig, más-más aspektusból a Járdányi-féle népzenei rendszerezést mutatta be. *Juhász Zoltán: Számítógépes népdalelemzés Járdányi Pál dallamvonal-elve alapján* címmel a kibernetika alkalmazásának népzene-elméleti tanulságaiból adott ízelítőt, míg *Szalay Olga* azt mutatta meg, mennyire anyagközpontú Járdányi rendszeralkotása, ahelyett, hogy valamiféle mesterséges rendszer-konstrukcióba kényszerítené a különböző műfajokat: *Járdányi Pál népzenei rendszerei*.

A rendszerező Járdányi munkásságához kapcsolódott egy archív dokumentumfilm: *Stúdióbeszélgetés a Nemzetközi Népzenei Tanács Budapesten megrendezett 17. konferenciájáról* (1964), melyben külföldi kutatók társaságában egy asztalnál ül Járdányi Pál, Kodály Zoltán, Szabolcsi Bence.

Az utolsó ülészak Bartók és a társművészetek – film, színház, irodalom, képzőművészetek – kapcsolatait villantotta fel, nagyon különböző nézőpontokból. *Fonyódi Tibor* készülő Bartók-életrajzi filmjéről beszélt: *Az oszthatatlan ember – nagyjátékfilm Bartók Béla amerikai éveiről*; *Csernyus Lőrinc* a bartóki zenei nyelv lehetséges kortárs építészeti párhuzamait sorolta: *„Csak tiszta forrásból” – a bartóki modell hatása az építészetre*; *Ablonczy László* a színpadi művekben feltárolt embert kereste: az alkotót magát és az embert általában: *Bartók és a pódium*. *F. Orosz Sára* kivetített és elemzett néhány jellegzetes képi Bartók-ábrázolást: *Bartók a vizuális kultúrában*; *Falusi Márton* a költészet, *Temesi Ferenc* a széppróza világában mutatta fel Bartók örökségét: *A bartóki modell a kortárs lírában; Bartók humora*.

A rendezvényt kamarakiállítás egészítette ki a Járdányi-hagyatékából, valamint a konferencia két előadójának anyagából (*F. Orosz Sára* Bartók-portréi, *Juhász Zoltán* népihangszer-gyűjteménye). Az előadások kivonatát igényes konferenciakötetben adta közre az MMA, melyhez *Vigh Andrea*, a Zeneakadémia rektora írt előszót. Végül koncertest zárta

a rendezvényt, melynek műsora a két szerző zenekari illetve kórusműveire épült, utóbbiak között Járdányi-ősbemutató is szerepelt. A koncertet e sorok írója nem hallhatta: a műsorfüzet szerint Bartóktól a *Magyar képek*, a *III. zongoraverseny* valamint gyermek- és nőikarok, Járdányitól ugyancsak egyneműkarok, valamint a *Divertimento* és a *Tisza mentén* című kompozíciók hangzottak el Mocsári Károly zongoraművész, a Sapsony Ferenc vezette Jubilate Leánykar, valamint a Bartal László által vezényelt Art's Phil-Harmony Zenekar előadásában. A hangversenyt – az egész rendezvény összeállításában és szervezésében is orosz-lánrészt vállaló – *Fehér Anikó* konferálta.

Zrínyi Emlékhangverseny az MTA dísztermében, október 11-én

Az évfordulók gazdagsága következtében a Bartók–Járdányi-koncerttel egyidőben volt a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében a Zrínyi-émlékév egyik – de korántsem egyetlen – reprezentatív zenei eseménye. A Zrínyi-émlékév (erről is a kormány határozott) hangsúlyozottan nemcsak a hadvezér Zrínyi Miklós, hanem vele halt katonatársai előtti tiszteletadás is: nem csupán az egyéni, hanem a közösségi helyállás példáját is idézi. Megint csak látens utalás 1956 örökségére: a hangverseny időpontjának megválasztása is valahol a Zrínyi kirohanása (szeptember 8.) és az 56-os forradalom kitörése közötti időt felezi.

A „Zrínyi Miklós – Szigetvár 1566” Emlékbizottság és az Magyar Tudományos Akadémia társrendezésében megvalósult koncertműsor nyílt 1956-os utalása – „Ne bántsd a magyart” – Kodály ritkán hallható a cappella remekműve, a *másik* Zrínyi 1661-ből való szövegére írott *Zrínyi szózata* is. Az előadókat és a közönséget házigazdaként köszöntő *Fodor Pál* történész, akadémikus szavaiból is a két esemény közös tanulsága csengett ki: Zrínyi, „bár vereséget szenvedett, a vereségben is győzelmet aratott”.

Kodály monumentális kórusművét két virtuózan megírt kompozíció, Dohnányi Ernő fiatalkori *Zrínyi-nyitánya* (1897) és Vajda János (érett kori) *Zrínyi kantátája* keretezte. Dohnányi e ritkán játszott, bár hanglemezen már hallható műve a boldog békeidők termése, a millennium lelkesedésében fogant és a századforduló magyaros zenei nyelvén szól. Vajda ősbemutatóként felhangzó (talán kevésbé boldog, de mégiscsak békeidőkben írott) műve nemcsak virtuóz, hanem nagyon is komplex zene, öttételes ciklus tenor szólóra, kórusra és szimfonikus zenekarra. Szövegét ugyancsak a *másik* Zrínyitől veszi, zenéje pedig többször is idézi a kodályi szózatot. Amiben Kodály *szózata* bizonyonnyal páratlan: a kornak, az ötvenes évek derekának elevenen megőrzött, minden elő-